

u.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till: u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm 2025-05-19

Dnr: U2024/02591

Yttrande Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74)

Sammanfattning

- **Förslag 5.1.1 Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska införas i gymnasieskolan.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget men vill framhålla vikten av att de elever som söker det nya yrkesprogrammet fortsatt ges tillgång till de stödresurser som de har idag inom ramen för IM.
- **Förslag 5.1.2 Yrkesprogrammen som omfattar 1900 poäng ska vara nationellt utformade.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.
- **Förslag 5.1.3 De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.**
Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslaget.
- **Förslag 5.2.1 Yrkesprogram som omfattar 1900 poäng vänder sig till elever som vill läsa en yrkesutbildning men som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng.**
- **Förslag 5.2.2 Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2500 poäng ska kunna gå ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng som det finns särskilda skäl.**
Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslagen.
- **Förslag 5.3.1 De nya yrkesprogrammen ska omfatta 1900 poäng varav 1500 ska vara yrkesämnen.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.
- **Förslag 5.3.2 Svenska, engelska, matematik och ett samhällsorientande ämne ska omfatta 200 poäng och inriktas mot yrket.**
- Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslaget.
- **Förslag 5.3.3 Individuellt val ska ingå med 100 poäng.**
- **Förslag 5.3.4 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med 15 veckor.**

- **Förslag 5.3.5 Ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete om 100 poäng ska ingå i de nya yrkesprogrammen.**
Sveriges Skolledare har inga invändningar mot förslagen.
- **Förslag 5.4.1 De nya yrkesprogrammen ska vara 3-åriga.**
- **Förslag 5.4.2 Utbildningen ska bedrivas som heltidsstudier och den garanterade undervisningstiden ska vara minst 2430 timmar**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslagen.
- **Förslag 5.6.1 Huvudmän ska dimensionera för att alla behöriga elever ska kunna få en plats på ett nationellt yrkesprogram om 1 900 eller 2 700/2 800 poäng, ett högskoleförberedande program eller programinriktat val.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.
- **Förslag 5.7.1 Gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska utfärdas efter ett avklarat yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.**
- **Förslag 5.7.2 Kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis ska huvudsakligen omfatta yrkesämnena.**
- **Förslag 5.7.3 Det ska vara möjligt för elever som inte klarar examen att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis från ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng.**
- **Förslag 5.8.1 Det ska vara möjligt att få ut ett yrkesutbildningsbevis för en yrkesutbildning som omfattar 1 900 poäng även inom komvux.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslagen.
- **Förslag 6.1 Introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas.**
- **Förslag 6.2.1 Införande av Individuellt förberedelseprogram som ska förbereda för fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden.**
- **Förslag 6.2.2 Ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska ha rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram.**
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslagen men vill skicka med att även dessa program kan må väl av mer tydliga riktlinjer jämfört med idag.
- **Förslag 6.3.1 Nyanlända elever ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnena under sin utbildningstid på språkintrödn.**
Sveriges Skolledare avstyrker förslaget som det är utformat och föreslår att det i stället bör göras möjligt för elever att kunna kombinera studier inom gymnasieskolan med studier inom komvux.

- **6.4.1 En huvudman ska erbjuda programinriktat val sökbart och utformat i förväg.**
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.
- **7.1 För behörighets till yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska det ställas krav på godkända betyg i tre ämnen från grundskolan.**
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.
- **Förslag 7.2 För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng ska det krävas godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.**
Sveriges Skolledare avråder regeringen från den föreslagna förändringen till det blir tydligt hur det förslag som framförs gällande ett nytt betygssystem påverkar antalet elever som når godkänt i grundskolans kurser.
- **Förslag 7.3 Ett års studier på ett 1 900-poängsprogram ska möjliggöra behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 respektive 2 800 poäng.**
Sveriges Skolledare avstyrker förslaget och föreslår att det i stället bör göras möjligt för elever att kunna kombinera studier inom gymnasieskolan med studier inom komvux.
- **Förslag 7.4 För att vara behörig till introduktionsprogrammet programinriktat val ska en elev ha godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk samt**
 - i engelska och matematik samt minst fem andra ämnen, eller
 - i engelska eller matematik samt minst åtta andra ämnen.
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.
- **Förslag 8.2 En försöksverksamhet med handelsinriktning med yrkesämnena på ekonomiprogrammet bör inledas.**
Sveriges Skolledare avstyrker förslaget.
- **Förslag 9.2.1 Offentliga huvudmän ska få utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnena som har en yrkesinriktad profil samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom gymnasieskolan.**
- **Förslag 9.3 Offentliga huvudmän ska få utföra undervisning på entreprenad i karaktärsämnena som har en yrkesinriktad profil**

samt i gymnasiearbete och yrkesprov inom anpassade gymnasieskolan.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslagen.

- **Förslag 9.5.1 Det ska genom en förordning införas ett statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.**
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.
- **Förslag 10.2.1 Yrkesprov ska införas på yrkesprogram i gymnasieskolan och på nationella program med yrkesinriktning i anpassade gymnasieskolan.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.
- **Förslag 10.2.4 Ett examensbevis, gymnasialt yrkesutbildningsbevis eller studiebevis får inte innehålla både ett yrkesprov och ett gymnasiearbete.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslaget.
- **Förslag 10.3.1 Yrkesprov ska vara möjligt att genomföra för elever som läst yrkesutbildning inom komvux.**
- **Förslag 10.3.2 Yrkesprov inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska omfatta en uppgift om 100 gymnasiepoäng.**
- **Förslag 10.3.3 Som betyg på yrkesprovet ska någon av beteckningarna E eller F användas. Rektorn ska utse en lärare som är ansvarig för yrkesprovet.**
Sveriges Skolledare tillstyrker förslagen.
- **11.1 En rätt ska införas för elever att fullfölja utbildningen på individuella program i anpassade gymnasieskolan.**
Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget.
- **Förslag 13.1 Författningarna för gymnasieskolan och komvux ska träda i kraft den 1 juli 2026 och tillämpas för första gången på utbildningar som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2028.**
Antalet reformer som föreslås träda i kraft/börja tillämpas vid halvårsskiftet 2028 är mycket stort. Sveriges Skolledare uppmanar regeringen att prioritera hårt och planera införandeprocesserna mycket noga. En låg kvalitet i införandeprocesserna riskerar att leda till kvalitetsförsämringar för de elever som befinner sig i verksamheterna

Övergripande synpunkter

Sveriges Skolledare delar utgångspunkten att dagens introduktionsprogram behöver kompletteras av nationellt utformade och sökbara vägar genom gymnasieskolan för de elever som inte har behörighet till dagens nationella program och som avser börja arbeta. Förbundets medlemmar ser i sin yrkesvardag att det finns en grupp elever som trots att de genomgått hela grundskolan, och sannolikt även haft stödinsatser, inte når behörighet till dagens nationella program. Förbundet bedömer att målgruppen kan vara större än de 7 procent av en årskull som utredaren beräknar.

Förbundet delar också de vägledande principer som utredaren mejslat fram under arbetet, framförallt den del som handlar om att alla yrkesutbildningar i gymnasieskolan ska vara påbyggbara och öppna dörrar för framtiden. Tidig sortering av elever med olika former av återvändsgränder inom utbildningssystemet missgynnar systematiskt vissa individer och ska inte präglade svensk utbildning.

Samtidigt vill förbundet framhålla att fokus fortfarande måste ligga på att få fler ungdomar att klara grundskolan och ta sig in på ett nationellt program som omfattar minst 2500 poäng. Att det införs nationella program där behörigheten är lägre får inte användas som ett argument för att sänka ambitionsnivån varken i grundskolan eller generellt i gymnasieskolan.

Utredaren redovisar statistik som visar att väldigt få elever söker ett högskoleförberedande program i första hand och ett yrkesprogram i andra hand. Detta talar för att det finns fler variabler som påverkar gymnasievalet än ett rent yrkesval. Det kan vara sådant som på vilka skolor programmen ges och var dessa i sin tur är belägna, eller att det handlar om ett val av sammanhang snarare än utbildningsinnehåll. Dessa begränsande strukturer behöver skolor och huvudmän systematiskt motarbeta. På samma sätt måste branscherna fortsätta att arbeta för att vara attraktiva arbetsgivare så att fler ungdomar med behörighet för högskoleförberedande program överväger att välja ett yrkesprogram.

Förslag 5.1.1 Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng ska införas i gymnasieskolan.

Sveriges Skolledare ställer sig positivt till förslaget. Samtidigt som fokus fortfarande måste ligga på att ge alla elever möjlighet att klara grundskolan med behörighet för nationellt program om omfattar minst 2500 poäng, finns en grupp som behöver ett annat alternativ för att kunna komma närmare målet om egen försörjning.

Många elever som lämnar grundskolan utan godkända betyg har inte bara stora kunskapsluckor, utan också sociala, psykologiska och praktiska svårigheter. Nya utbildningsformer måste garantera motsvarande stödinsatser som idag finns på IM. Det behövs tvärprofessionella team, trygg skolmiljö, samverkan med vårdnadshavare och andra samhällsaktörer. Reformen får inte leda till försämringar för dessa elever.

Sveriges Skolledare ser det inte som rimligt att införa en helt ny skolform för denna utbildning utan håller med om att den går att inrymma i dagens gymnasieskola.

Förslag 5.1.3 De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

De föreslagna benämningarna ger följd effekter på benämningarna av dagens gymnasieprogram vilket tyvärr inte känns helt lättanvänt och relativt otympligt. Samtidigt finns det en logik i valet av benämning som det är lätt att ställa sig bakom. Sveriges Skolledare har därför inga invändningar mot förslaget.

Förslag 5.2.1 Yrkesprogram som omfattar 1900 poäng vänder sig till elever som vill läsa en yrkesutbildning men som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng.

Förslag 5.2.2 Elever som är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2500 poäng ska kunna gå ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng som det finns särskilda skäl.

Förbundet delar utredaren uppfattning att elever som endast har enstaka godkända betyg från grundskolan behöver förbereda sig ytterligare innan de kan tas emot på ett nationellt program och menar att gränsen på tre godkända betyg inte är för högt satt. Det är också bra att programmet står öppet för ungdomar med gymnasiebehörighet bara om det finns särskilda skäl som exempelvis studiesvårigheter som innebär att en elev, trots stödinsatser, riskerar att inte nå målen för den mer omfattande utbildningen. 1900-poängsprogrammen får inte leda till ambitionssänkningar någon annanstans i systemet.

Förslag 5.3.1 De nya yrkesprogrammen ska omfatta 1900 poäng varav 1500 ska vara yrkesämnen.

Förbundet bifaller förslaget att utbildningen bör ha samma yrkesutbildningsinnehåll som befintliga yrkesprogram, men innehålla mindre av allmänna ämnen. Det är också en viktig utgångspunkt att de nya utbildningarna utgår från de byggstenar i form av ämnen som redan finns på yrkesprogrammen. Detta bygger in flexibilitet och ger möjlighet för den som vill att läsa vidare mot en gymnasieexamen.

Förslag 5.3.2 Svenska, engelska, matematik och ett samhällsorienterande ämne ska omfatta 200 poäng och inriktas mot yrket.

Arbetet med att implementera den nya indelningen av gymnasieämnen i nivåer håller på som bäst i landets gymnasieskolor. Det är lämpligt att avvakta resultatet av det arbetet innan nya spår med nya nivåer tas fram. Sveriges Skolledare ser också en viss utmaning i bemanningen av de föreslagna nya ämnena eftersom en stor del av eleverna förväntas sakna grundskolekompetens och nivån på undervisningen bedöms behöva variera avsevärt. Om målgruppen blir så begränsad som utredaren föreställer sig finns en risk att lärarna som undervisar i de gymnasiegemensamma ämnena på dessa nivåer i stor utsträckning kommer att sakna kollegor med motsvarande uppdrag. För att säkerställa en hög kvalitet är det viktigt att tillräckliga resurser satsas på den skolledning som får ansvaret för de nya programmen så att denna kan arbeta aktivt med kvalitetssäkring.

Utredaren föreslår även ett nytt ämne, samhälls- och arbetslivskunskap men gör bedömningen att lärare som är behöriga att undervisa i samhällskunskap också ska få undervisa i detta nya ämne. Även om så blir fallet kommer införandet av ett nytt ämne kräva arbete lokalt på skolnivå.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslaget men kräver att det extra arbete det kommer att medföra på skolnivå finansieras.

Förslag 5.3.3 Individuellt val ska ingå med 100 poäng.

Förslag 5.3.4 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med 15 veckor.

Förslag 5.3.5 Ett yrkesprov eller ett gymnasiearbete om 100 poäng ska ingå i de nya yrkesprogrammen.

Sveriges Skolledare instämmer i den bild som utredaren ger om svårigheterna att ordna apl eller praktik för elever. Denna uppgift klarar inte skolan utan att branscherna ställer upp. Dessa frågor behöver skolhuvudmän generellt ha löst innan programmen startas så att inte ansvaret sedan faller på en enskild rektor. I övrigt har förbundet inget att invända mot förslagen.

Förslag 5.4.1 De nya yrkesprogrammen ska vara 3-åriga.

Förslag 5.4.2 Utbildningen ska bedrivas som heltidsstudier och den garanterade undervisningstiden ska vara minst 2430 timmar.

Sveriges Skolledare ser det som positivt att yrkesprogram som omfattar 1900 ska läggas ut under en utbildningstid på tre år. Det är den lägre studietakten som är den viktiga skillnaden mot de mer omfattande programmen. Det är också bra att den garanterade undervisningstiden fastställs till en nivå som motsvarar dagens yrkesprogram.

Förslag 6.1 Introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas.

Förslag 6.2.1 Införande av Individuellt förberedelseprogram som ska förbereda för fortsatt utbildning eller arbetsmarknaden.

Förslag 6.2.2 Ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng ska ha rätt att tas emot på individuellt förberedelseprogram.

Sveriges Skolledare ser att det är nödvändigt att det även fortsatt finns alternativ som går att utforma specifikt för varje enskild elev utifrån dennes behov och förutsättningar. Det är också viktigt att ungdomars möjligheter att ta sig in på nationella program som omfattar minst 2 500 poäng inte minskar.

Förbundet ser dock att det finns anledning för regeringen att överväga att även dessa program bör ha vissa nationella riktlinjer för att säkerställa en form av lägstnivå. Om särskilda skäl finns utifrån en enskild elevs behov ska riktlinjerna kunna åsidosättas.

Sveriges Skolledare har inget att invända mot förslagen.

Förslag 6.3.1 Nyanlända elever ska ges ökade möjligheter att läsa yrkesämnen under sin utbildningstid på språkintröduktion.

Sveriges Skolledare delar utredarens ambition gällande att det är en stor fördel för elever som läser språkintröduktion att parallellt kunna följa utbildning i nivåer i andra gymnasieämnen. Att ställa krav på att huvudmän/skolor ska hitta specifika lösningar genom unika samverkanslösningar med andra gymnasieutbildningar utifrån varje enskild elevs avsikter om framtida utbildningsväg kan sannolikt bli såväl administrativt tungt och som dyrt.

En alternativ lösning som har varit uppe som förslag tidigare vore att lätta på reglerna och skapa möjligheter att läsa på gymnasieskola och vuxenutbildning samtidigt. En sådan öppning skulle skapa en större flexibilitet och en bättre studiesituation för ungdomar som läser språkintröduktion.

Förslag 7.2 För behörighet till ett yrkesprogram som omfattar 2 700/2 800 poäng ska det krävas godkända betyg i svenska eller svenska som andra språk, engelska, matematik och i minst nio andra ämnen.

Sveriges Skolledare råder regeringen att avvakta med att göra den föreslagna förändringen till det blir tydligt hur det förslag som framförs

gällande ett nytt betygssystem påverkar antalet elever som når godkänt i grundskolans kurser.

Förslag 7.3 Ett års studier på ett 1 900-poängsprogram ska möjliggöra behörighet till yrkesprogram som omfattar 2 700 respektive 2 800 poäng.

Sveriges Skolledare avråder från förslaget mot bakgrund av att det riskerar att innebära att elever med väldigt olika nivåer av grundskunskaper ska undervisas tillsammans i de gymnasiegemensamma ämnena på yrkesprogrammen. Förbundet föreslår att det istället ska kunna vara möjligt att börja läsa kurser på komvux tidigare än idag.

Förslag 8.2 En försöksverksamhet med handelsinriktning med yrkesämnen på ekonomiprogrammet bör inledas.

Sveriges Skolledare avråder regeringen från att införa varianter som komplicerar gymnasieskolans struktur ytterligare. Förbundet delar bilden av att vissa elever som väljer i första hand det högskoleförberedande ekonomiprogrammet kanske hade mått väl av att istället läsa ett yrkesförberedande program. Detta förebyggs dock bättre med en väl utvecklad studie- och yrkesvägledning.

Förslag 13.1 Författningarna för gymnasieskolan och komvux ska träda i kraft den 1 juli 2026 och tillämpas för första gången på utbildningar som påbörjas i gymnasieskolan efter den 30 juni 2028.

Antalet reformer som föreslås träda i kraft/börja tillämpas vid halvårsskiftet 2028 är mycket stort. Sveriges Skolledare uppmanar regeringen att prioritera hårt och planera införandeprocesserna mycket noga. En låg kvalitet i införandeprocesserna riskerar att leda till kvalitetsförsämringar för de elever som befinner sig i verksamheterna.

Med vänlig hälsning

Sveriges Skolledare

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande

Lena Linnerborg
Utbildningspolitisk chef